

HUMAN RIGHTS ACTION | AKCIJA ZA LJUDSKA PRAVA

G-đa Vesna Medenica, predsjednica Vrhovnog suda

G-din Boris Savić, predsjednik Višeg suda u Podgorici

G-din Vladimir Novović, sudija za istragu Višeg suda u Podgorici

G-din Ivica Stanković, Vrhovni državni tužilac

G-din Milivoje Katnić, Glavni specijalni tužilac

G-din Saša Čađenović, državni tužilac

CC: G-din Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

CC: G-din Zoran Pažin, Ministar pravde

CC: G-din Zdravko Begović, predsjednik Advokatske komore

Podgorica, 26.2.2016.

Predmet: Lišenje slobode advokata Danila Kovačevića

Poštovana gospođo Medenica,

Poštovana gospodo Savić, Novović, Stanković, Katnić i Čađenović,

Akciji za ljudska prava se obratio pismom advokat Danilo Kovačević, koji je 3. februara lišen slobode i nalazi se u istražnom zatvoru.

Advokat Kovačević nam je skrenuo pažnju na okolnosti njegovog lišavanja slobode, kao i na to da je on vjerovatno prvi advokat kome je u Crnoj Gori određen pritvor u vezi obavljanja advokatske djelatnosti posle 1929. godine.

Na osnovu uvida u dokumente na osnovu kojih je advokatu Kovačeviću određen pritvor, a to su: Rješenje Specijalnog državnog tužilaštva Kt-S. br. 23/16 od 3.2.2016, državnog tužioca Saše Čađenovića; rješenje sudije za istragu Višeg suda u Podgorici Kris. br. 7/16 Vladimira Novovića od 5.2.2016. i rješenje Višeg suda u Podgorici Kvs. br. 17/16 od 8.2.2016. vijeća sudija u sastavu Boris Savić, Vesna Pean i Suzana Mugoša, zaključili smo da je lišavanje slobode advokata Danila Kovačevića izvršeno očigledno suprotno Zakonu o advokaturi, Zakoniku o krivičnom postupku

(ZKP) i međunarodnim standardima, pa smatramo da je neophodno da vas sve o tome obavijestimo i pokušamo da preduprijedimo veću štetu.

1. Lišavanje slobode je bilo protivno važećem Zakonu o advokaturi

Time što je advokat Kovačević lišen slobode rješenjem državnog tužioca, a zatim istražnog sudije, prekršen je član 23 Zakona o advokaturi koji kaže da advokat može biti lišen slobode za krivična djela u vezi sa vršenjem advokatske djelatnosti samo na osnovu odluke vijeća nadležnog suda, a da protiv takve odluke onda ima pravo na žalbu vijeću neposredno višeg suda. U pogledu praktičnih efekata ovog očiglednog propusta, mora se imati u vidu da iako je, na kraju, vijeće Višeg suda odlučivalo o lišavanju slobode advokata Kovačevića po žalbi protiv rješenja istražnog sudije, on je svakako ostao uskraćen za pravo na odlučivanje vijeća Apelacionog suda po žalbi.

- Stav vijeća Višeg suda o bitnoj razlici između relevantnih odredbi ZKP-a o lišavanju slobode na kraju 2006. i danas nije tačan

Vijeće Višeg suda je i samo utvrdilo da lišenje slobode zaista nije bilo u skladu sa Zakonom o advokaturi, ali je odlučilo da samoinicijativno stavi ovaj Zakon van snage, tj. njegov član 23, zaključivši da se on ne primjenjuje jer je "ta odredba u vrijeme stupanja na snagu bila *lex specialis* u odnosu na tada važeći ZKP... Međutim, imajući u vidu da je sada važeći ZKP na bitno drugačiji način regulisao institute i postupak lišenja slobode, zadržavanja i pritvora, pri čemu je svaki oblik lišenja slobode podvrgnut kontroli nadležnog pravosudnog organa to ... odredbe ovog zakona ... imaju snagu kasnijeg zakona (*lex posteriori*) u odnosu na odredbe Zakona o advokaturi..."

Međutim, odredbe ZKP-a koje su postupak lišavanja slobode i njegove kontrole propisivale u vrijeme donošenja Zakona o advokaturi 26.12.2006. godine i ove koje važe danas razlikuju se samo u tome što se danas zadržavanje dešava na osnovu rješenja državnog tužioca, ali pritvor je i onda kao i sada određivao istražni sudija.¹ tako da ne stoji tvrdnja vijeća Višeg suda da je postupak "bitno drugačije" regulisan. A sve i da je takva ocjena tačna, opet to ne može da opravda zanemarivanje Zakona o advokaturi, koji je u odnosu na lišenje slobode advokata nesumnjivi *lex specialis* u odnosu na ZKP, isto kao što je to i Ustav u odnosu na lišenje slobode poslanika, VDT-a, predsjednika Vrhovnog suda ili sudije. Svakako, relevantne odredbe Zakona o advokaturi nikada nisu stavljene van snage nikakvim prelaznim odredbama ni ZKP-a koji je stupio na snagu 2011. godine, ni naknadno, uključujući njegove posljednje izmjene i dopune 2015. godine.

- Zanemareni su *Osnovni principi UN o ulozi advokata* i Preporuka Komiteta ministara SE *Sloboda obavljanja advokatske profesije*

Ono što očigledno nije bilo poznato onima koji su odlučivali o lišavanju slobode advokata u ovom predmetu jeste da je član 23 Zakona o advokaturi utemeljen u međunarodnim standardima koji s razlogom pozivaju na poseban oprez kada se advokat izlaže krivičnom progonu ili lišava slobode u kontekstu obavljanja svoje djelatnosti. Tako *Osnovni principi Ujedinjenih nacija o ulozi advokata* proklamuju građanski i krivični imunitet advokata za sve usmene i pisane izjave koje je dao u skladu s načelom savjesnosti i poštenja. Isti principi garantuju advokatu da neće biti poistovjećivan sa svojim klijentima ili njihovim predmetima, da će uživati slobodu izražavanja i da će mu država obezbijediti da djeluje bez zastrašivanja i prijetnji zbog bilo kakve radnje koju je preduzeo u skladu sa zakonom, priznatim profesionalnim dužnostima, standardima i etičkim pravilima (tač. 16, 20, 23). Slično predviđa i *Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope od 25. oktobra 2000. godine, poznata pod nazivom Sloboda obavljanja advokatske profesije* (načelo I.4).

¹ Zakonik o krivičnom postupku, "Službeni list RCG", br. [71/2003](#), [7/2004](#) i [47/2006](#), čl. 149.

2. Nepostojanje osnovnog razloga za određivanje pritvora - osnovane sumnje

Ono što u ovom predmetu odmah upada u oči je da ni u jednom rješenju o lišavanju slobode advokata Kovačevića, kao ni ostalih okrivljenih u predmetu *Živković Milivoje i drugi*, nije navedeno u čemu se sastoji osnovana sumnja da su izvršili krivična djela za koja su okrivljeni. Konkretno rečeno, nigde ne piše kako se to smatra da su izvršili krivična djela, na koji način.

Ovdje treba imati u vidu da Evropski sud za ljudska prava smatra da "osnovanost sumnje na kojoj se hapšenje mora temeljiti predstavlja suštinsku zaštitu od proizvoljnog hapšenja i pritvaranja koja je propisana članom 5, stav 1 c Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (*Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, 1990). Ovaj sud je utvrdio princip da "razumna (osnovana) sumnja" da je izvršeno krivično djelo podrazumijeva postojanje činjenica ili informacija koje mogu da ubijede objektivnog posmatrača da je konkretna osoba mogla da izvrši krivično djelo (*Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, stav 88; *Erdagöz v. Turkey*, stav 51; *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, stav 32). Čak i u kontekstu terorizma, kada su izvori informacija tajni, što ovdje nije slučaj, objašnjenje osnovanosti sumnje ne može da se "rastegne" toliko da poništi garancije slobode ličnosti koje propisuje član 5 st.1c Evropske konvencije o ljudskim pravima (*O'Hara v. the United Kingdom*, stav 35).

U pogledu obrazloženja osnovanosti sumnje, u rješenju državnog tužioca se navodi da je utvrđeno da postoji osnovana sumnja da je osumnjičeni izvršio krivično djelo zloupotreba položaja u privrednom poslovanju putem pomaganja iz čl. 272 st. 3 u vezi st. 1 u vezi čl. 25 KZ CG ... da je *osumnjičeni svojim kriminalnim djelovanjem pomogao da se bez pravnog osnova pribavi imovinska korist u višemilionskom iznosu na štetu države Crne Gore*. Dakle, ne navodi se kojim konkretnim djelovanjem, na koji način i kome je pomogao da se pribavi ta korist i zašto je to bilo bez pravnog osnova.

Na osnovu rješenja istražnog sudije se može saznati samo to da je došlo do "otuđenja ogromne državne imovine od preko 7.000.000 m² zemljišta i preko 1.600 m² objekata koji vrijede preko 10.000.000 eura", a da "Iz spisa predmeta, a posebno iz ugovora o prodaji nepokretnosti, aneksa ugovora, posjedovnih lisova ... proizilazi osnovana sumnja da su osumnjičeni počinili ..." ta i ta krivična djela. Ovdje se opet ne navodi na koji način su počinili ta krivična djela. Primjetno je i da se o otuđenju "ogromne državne imovine" kako je gore navedeno, i u rješenju državnog tužioca i istražnog sudije govori isključivo u kontekstu pravdanja osnova za određivanje pritvora iz čl. 175 st. 1 tač. 4 koji zahtijeva, pored ostalog, da je u pitanju "krivično djelo koje je posebno teško kako po načinu izvršenja tako i po posljedici", a inače se ni taj podatak ne bi naveo u kontekstu obrazloženja osnovanosti sumnje, pa tek objektivni posmatrač iz standarda Evropskog suda za ljudska prava ne bi mogao imati baš nikakvog pojma ni o širem kontekstu u kome su navodno izvršena krivična djela koja su ljudima lišenim slobode stavljena na teret.

Vijeće Višeg suda je takođe, pogrešno, uvjeren da nema nikakve potrebe da bilo što bilo kome objašnjava po pitanju osnovanosti sumnje, osim da iskaže svoje nedvosmisleno uvjerenje da ona postoji: "Ocjenom dokaza iz spisa predmeta, do nivoa postojanja osnovane sumnje, i ovo vijeće, kao i sudija za istragu, nalazi da iz sadržine istih proizilazi osnovana sumnja da su okrivljeni izvršili krivična djela koja su im stavljena na teret, a što je osnovni uslov za određivanje pritvora okrivljenima, budući da će utvrđivanje materijalne istine, odnosno da li je njihov branjenik zaista izvršio krivično djelo za koje je osnovano sumnjiv, kao i utvrđivanje ostalih činjenica, biti predmet utvrđivanja od za to nadležnih organa u toku daljeg trajanja predmetnog krivičnog postupka, budući da sud u ovoj fazi postupka, odlučujući o žalbama na rješenje o određivanju pritvora okrivljenima, dokaze cijeni samo do nivoa postojanja osnovane sumnje u pravcu izvršenja krivičnih djela za koje se okrivljeni terete."

Na osnovu pisma advokata Kovačevića iz istražnog zatvora, a ne na osnovu bilo kog od tri rješenja o lišavanju slobode, saznajemo da je on okrivljen jer je sačinio ugovor o kupoprodaji za klijenta u svojstvu advokata. Sama ta činjenica svakako nije dovoljna da bi se advokat okrivio za krivično djelo zloropotreba položaja u privrednom poslovanju putem pomaganja, već je neophodno bilo navesti zbog čega se smatra da je on osnovano sumnjiv da je sačinjavanjem ugovora mogao izvršiti to krivično djelo.

Ovo je bilo neophodno napisati iz obzira prema odredbama Zakona o krivičnom postupku, Ustava Crne Gore, Evropske konvencije o ljudskim pravima i Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koje sve imaju za cilj da *spriječe proizvoljno lišavanje slobode i omogućće adekvatno preispitivanje zakonitosti, odnosno neophodnosti lišavanja slobode*. Međutim, bez navođenja najvažnijeg osnova za držanje u zatvoru – obrazloženja osnovanosti sumnje – lišavanje slobode u državi koja tvrdi da drži do vladavine prava i ljudskih prava moralo bi se smatrati nezakonitim i proizvesti momentalno puštanje na slobodu.

3. Opasnost od uticaja na svjedoke ne može se određivati paušalno, apstraktno, već mora biti utemeljena u činjenicama koje je dokazuju

Advokat Kovačević je na kraju zadržan u pritvoru zbog opasnosti od uticaja na svjedoke. Ova opasnost takođe uopšte nije obrazložena, iako je evropski standard da i ta opasnost mora biti podržana dokazima (*Becciev v. Moldova*, § 59). Na primjer, u rješenjima o određivanju pritvora uopšte nije navedeno zašto pisani dokazi sami po sebi nisu dovoljni da ga terete, nego je neophodno da se saslušaju i svjedoci. Takođe, u rješenju po žalbi nije odgovoreno ni na tvrdnju branilaca advokata Kovačevića da je on imao sasvim dovoljno vremena da izvrši uticaj na svjedoke u posljednjih osam godina, imajući u vidu da je toliko vremena prošlo od sačinjavanja spornog ugovora, odnosno bar od oktobra 2015, kada je saslušan u Specijalnom državnom tužilaštvu na istu temu, pa do februara kada je uhapšen. Umjesto toga, vijeće Višeg suda je u odgovoru na žalbu zaključilo jedino da se "osobita okolnost" zbog koje bi i advokat Kovačević mogao uticati na svjedoke sastoji u tome da je on bio dugogodišnji punomoćnik zemljoradničke zadruge, bez daljeg objašnjenja.

4. Uslovi u pritvoru i troškovi neosnovanog lišavanja slobode

Akcija za ljudska prava je posljednji put posjetila istražni zatvor u Spužu u septembru 2015. godine.

Tada smo se ponovo založili da svim pritvorenicima budu zamijenjeni prastari vojni dušeci, da se opet sprovede temeljno uništavanje buba, očiste kupatila i okreće sobe koje nisu bile okrećene. U pritvoru postoje ćelije za 1, 2 ali i za 9 osoba, u kojima se ne poštuje minimalni evropski standard od 4 m² po osobi. Zatvorenici u njima borave zaključani 23 časa dnevno (moguće sada 22,5 časova otkako je jedan krug za šetnju pregrađen na dva). Šetnja se odvija u malom dvorištu opkoljenom zidovima visine bar deset metara, tako da vidite samo parče neba. U ćelijama je prozor postavljen visoko i opkoljen metalnim zardalim šipkama. Evropski komitet za sprječavanje mučenja još prilikom posjete 2008. godine rekao da je neophodno da se pritvorenicima omogući da bar osam časova dnevno provode van svojih ćelija, u smislenim aktivnostima. Međutim, ovo je nemoguće, zbog projekta zgrade koji nije moguće modifikovati. U pritvoru ne može da se koristi ni kompjuter. Sve u svemu, uslovi života su mnogo gori nego na izdržavanju kazne u KPD, što je nelogično, imajući u vidu da bi sve osobe u pritvoru trebalo da štiti pretpostavka nevinosti.

Zbog svega toga se Akcija za ljudska prava od 2010. godine zalaže da se taj (istražni) zatvor Podgorica sruši i izgradi novi, jer ga je vrijeme odavno pregazilo, i tretman ljudi u tom zatvoru neminovno predstavlja kršenje ljudskih prava. S druge strane, smatramo i da je krajnje vrijeme da se primjeni odredba ZKP-a koja omoguććava tzv. kućni pritvor, a koja je mrtvo slovo na papiru već pet godina.

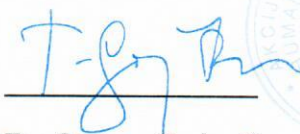
Apelujući na poštovanje međunarodnih standarda ljudskih prava protiv proizvoljnog lišavanja slobode, podsjećamo i na činjenicu da je Crna Gora samo u protekle četiri godine na osnovu sporazuma i presuda isplatila skoro pet miliona eura iz državnog budžeta zbog neosnovanog lišavanja slobode², tj. zbog sudskih odluka koje su se na kraju ispostavile kao pogrešne.

5. Istraživanje Akcije za ljudska prava o određivanju pritvora

Akcija za ljudska prava je 2014. godine radila na istraživanju o praksi određivanja pritvora u Crnoj Gori na uzorku od 297 predmeta, koji su primljeni u periodu od 1.7.2012. do 31.12.2013. godine.³ Ovo istraživanje je metodološki bilo usklađeno sa prethodnim istraživanjima na istu temu koje je radila Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) u Crnoj Gori.

Istraživanje je ukazalo da je unaprijeđena praksa obrazlaganja odluka o pritvoru i da je u svega nekoliko slučajeva uočeno da se opasnost od uticaja na svjedoke i dalje obrazlagala paušalno i apstraktno (str. 18), pa nas tim pre postupanje u ovom slučaju lišavanja slobode advokata Kovačevića i drugih dodatno iznenađuje. Ovaj izvještaj, koji je takođe obilovao pozivanjem na relevantne evropske standarde, dostavljen je u junu 2014. godine predsjednici Vrhovnog suda Crne Gore, i posebno predsjednicima Apelacionog suda Crne Gore, gospodinu Mušiki Dujoviću i predsjedniku Višeg suda u Podgorici, gospodinu Borisu Saviću.

S poštovanjem,

Tea Gorjanc-Prelević,

izvršna direktorica NVO Akcija za ljudska prava

² Podatak Ministarstva pravde ("Pritvor kao pravilo a ne izuzetak u Crnoj Gori", Radio Slobodna Evropa, <http://www.slobodnaevropa.org/content/pritvor-kao-pravilo-a-ne-izuzetak-u-cg/27476492.html>).

³ Istraživanje je dostupno na: <http://www.hraction.org/wp-content/uploads/IZVJESTAJ-PRITVOR-KONACNA-V-30-091.pdf>